

Kultura polityczna a kultura obywatelska

- [Wprowadzenie](#)
- [Przeczytaj](#)
- [Animacja RSA](#)
- [Sprawdź się](#)
- [Dla nauczyciela](#)

Bibliografia:

- Źródło: Ryszarda Socha, *Dlaczego młodzi Polacy nie interesują się polityką*, 19.07.2016 r., dostępny w internecie: polityka.pl [dostęp 28.04.2020 r.].
- Źródło: Hanna Sommer, *Wybrane komponenty kultury politycznej i ich wpływ na percepcję państwa*, „Humanities and Social Sciences” 2015, nr 22 (1), s. 219–230.

- Źródło: folt37, *Historyczny przyczynek niskiej kultury politycznej w Polsce*, 14.01.2017 r., dostępny w internecie: salon24.pl [dostęp 28.04.2020 r.].
- Źródło: Władysław Witwicki, *Platon: Timaios*, Warszawa 1960, s. 422.
- Źródło: Krzysztof Przybyszewski, *Kultura polityczna w kontekście procesu legitymizującego władzę polityczną*, „Władza Sądzenia” 2014, nr 4, s. 50.
- Źródło: Mikołaj Cześnik, Agnieszka Kwiatkowska, Radosław Markowski, *Między nami ignorantami*, „Polityka” 2016, nr 18, s. 24.

A silhouette of a hand wearing a watch, placing a ballot into a ballot box. The scene is set against a bright, overexposed background, creating a high-contrast, dramatic effect. A dark grey rectangular box is overlaid on the image, containing the title text.

Kultura polityczna a kultura obywatelska

Źródło: Pixabay, domena publiczna.

Czasem z ust polityków, dziennikarzy lub innych komentatorów życia społeczno-politycznego w Polsce słyszymy, że w naszym kraju brakuje kultury politycznej. Określenie to najczęściej używane jest w kontekście sugerującym brak kultury osobistej osób zaangażowanych w politykę. Tymczasem pojęcie kultury politycznej na gruncie naukowym jest znacznie szersze. Przekonajmy się, co oznacza i jakie rodzaje kultury politycznej można wyróżnić. Pozwoli to na podjęcie próby oceny stanu kultury politycznej w Polsce.

Twoje cele

- Wyjaśnisz pojęcia kultury politycznej i obywatelskiej.
- Przeanalizujesz rodzaje kultury politycznej wyróżnione przez Gabriela Almonda i Sidneya Verbę.
- Rozważysz, jaki jest dominujący typ kultury politycznej we współczesnej Polsce.

Przeczytaj

Kultura polityczna to – według *Encyklopedii PWN* – „w najszerszym ujęciu część kultury społeczeństwa odnosząca się do sfery polityki, a więc do zachowań politycznych rządzących i rządzonych, stylu przywództwa politycznego, stosunku jednostki do państwa oraz zakresu ingerencji państwa w życie prywatne”.

Można zatem powiedzieć, że [kultura](#) polityczna społeczeństwa to zbiór indywidualnych postaw i orientacji wobec polityki, występujących wśród członków [systemu politycznego](#).

Dwaj słynni badacze kultury politycznej – Gabriel Almond i Sidney Verba – stworzyli klasyfikację różnych rodzajów kultury politycznej, wyróżniając kulturę zaściankową (parafialną), podporządkowania (poddaną) oraz uczestnictwa. Naukowcy zwracają uwagę, że kultura polityczna społeczeństwa uzależniona jest od dwóch elementów:

poznawczego

wiedzy, jaką mają uczestnicy systemu politycznego, ich świadomości zachodzących zjawisk i procesów oraz zrozumienia tych zjawisk i procesów;

emocjonalnego

zaangażowania członków społeczeństwa, ich postaw względem polityki i polityków, aktywności.

Na tej podstawie Almond i Verba wyróżnili trzy rodzaje kultury politycznej:

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Almond i Verba zauważają, że kultury polityczne rzadko odpowiadają powyższym typom idealnym; w rzeczywistości najczęściej występują formy mieszane.

Kultura obywatelska jest kulturą mieszaną – połączeniem kultury zaściankowej, podporządkowania i uczestniczącej. Naukowcy wskazują, że elementy każdej z tych

kultur odgrywają ważną rolę dla stabilności systemu demokratycznego. Obywatelskość kojarzy nam się najczęściej z postawą aktywności, świadomego, racjonalnego i odpowiedzialnego działania obywateli na rzecz społeczeństwa i państwa, czyli z postawą, do jakiej szkoły starają się wychowywać uczniów. Tymczasem równie ważnymi elementami kultury obywatelskiej, w rozumieniu Almonda i Verby, są:

- (okresowa) **pasywność**, związana z kulturą podporządkowania;
- zachowanie **tradycyjnych więzi** (rodzinnych lub funkcjonujących w ramach małych wspólnot), typowe dla kultury zaściankowej.

To właśnie ten mieszany charakter kultury obywatelskiej jest paradoksalnie czynnikiem stabilizującym i konsolidującym system demokratyczny. Elementy kultury zaściankowej decydują o zmiennym stopniu zaangażowania obywateli w życie polityczne i ich zainteresowania tymi kwestiami – prywatne problemy skupiają ich uwagę, odciągając od spraw państwa. W efekcie obywatel nie jest obywatelem aktywnym w sposób ciągły, a jedynie potencjalnie aktywnym, co ułatwia, usprawnia proces decyzyjny i skuteczne zarządzanie państwem jedynie przez wąską grupę wybranych osób.

Elity polityczne powinny jednak być kontrolowane przez obywateli, dlatego ważne jest, by czasami przynajmniej przejawiali chęć uczestnictwa i ingerencji w działania władz. Zdolność podporządkowania się decyzjom władz, nawet tym niepożądanym, jest ważna, ponieważ trudno oczekiwać, że każda decyzja aktualnie rządzącej opcji politycznej będzie podobała się wszystkim obywatelom. Występowanie w kulturze obywatelskiej elementów wszystkich trzech rodzajów kultur politycznych wyróżnionych przez Almonda i Verbę pozwala na specyficzny cykl w ustrojach demokratycznych – okresowa mobilizacja obywateli, by wywrzeć wpływ na władze, przeplata się z wydłużonymi okresami normalizacji polityki przy minimalnym udziale obywateli, w których rząd może skupić się na skutecznym, długofalowym działaniu, a nie jedynie reagowaniu na żądania społeczeństwa.

Mechanizm działa zatem następująco – kiedy problem staje się wystarczająco istotny, by obywatele przedłożyli jego znaczenie nad własne sprawy, aktywizują się oni w celu zmuszenia rządu do podjęcia oczekiwanych działań (lub zaprzestania niepożądanych),

rząd reaguje, redukując [niepokoje społeczne](#), a równowaga zostaje przywrócona i można powrócić do normalnego trybu zarządzania państwem.

Słownik

kultura

całokształt duchowego i materialnego dorobku społeczeństwa

kultura osobista

rodzaj kultury, który dotyczy każdego człowieka indywidualnie, a pozwala mu na udane współżycie i komunikację z innymi ludźmi; ogłada, uprzejmość

niepokoje społeczne

bunty, demonstracje, inne publiczne i masowe wystąpienia społeczeństwa wywołane sytuacją kryzysową, na którą społeczeństwo oczekuje reakcji rządzących

system polityczny

ogół organów państwowych, partii politycznych oraz organizacji i grup społecznych (formalnych i nieformalnych), uczestniczących w działaniach politycznych w ramach danego państwa oraz ogół generalnych zasad i norm regulujących wzajemne stosunki między nimi

Animacja RSA

Polecenie 1

Zapoznaj się ze schematem interaktywnym, w którym umieszczono wypowiedzi obywateli dotyczące ich udziału w wyborach. Następnie wykonaj zadanie.

Wystąpił błąd

Źródło: Englishsquare.pl sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Film opowiada o kulturze politycznej.

Ćwiczenie 1

Polecenie 2

Na przykładzie swojego otoczenia określ, jaki typ kultury politycznej reprezentują twoi bliscy. Podaj, z czego to wynika.

Polecenie 3

Zastanów się, co można powiedzieć o kulturze politycznej obywateli, których frekwencja na wyborach wygląda tak, jak przedstawiono to na wykresie.

Wykres przybiera wartości zerowe dla lat, w których nie odbyły się dane wybory.

Oprac. na podst. pkw.gov.pl.

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Sprawdź się

Pokaż ćwiczenia:

Ćwiczenie 1

Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 2

Przeanalizuj wykres i wykonaj polecenie.

Oprac. na podst.: Agnieszka Cybulska, *Monolog, dialog czy kłótnia – Polaków rozmowy o polityce*, Komunikat badań z CBOS, nr 153/2017, cbos.pl, [online, dostęp: 28.04.2020].

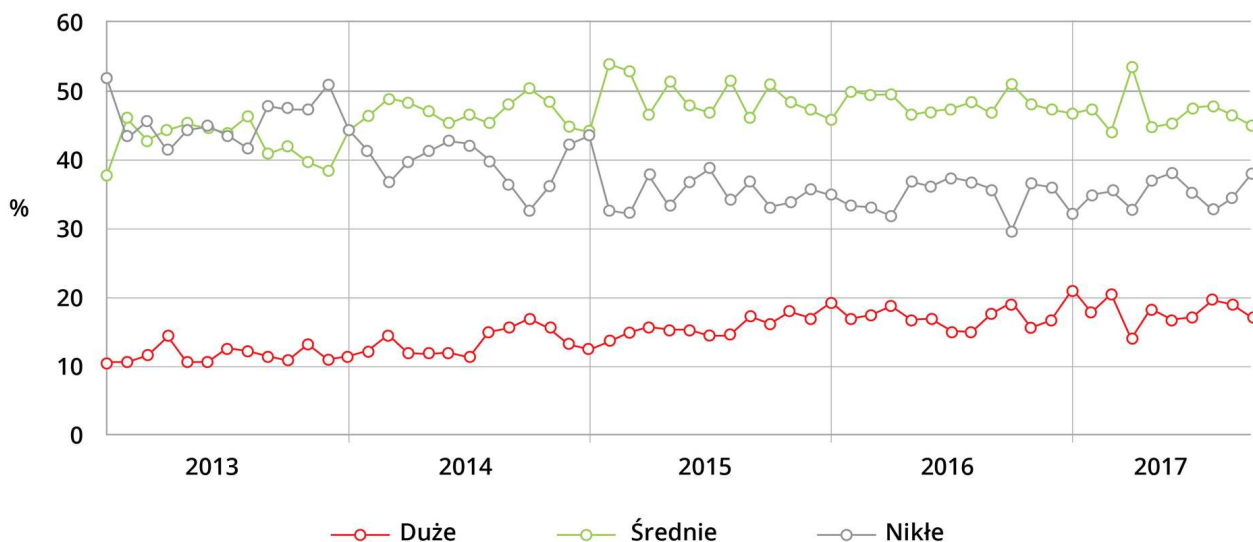
Źródło: Englishsquare.pl Sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 3

Przeanalizuj wykres i wykonaj polecenie.

Zainteresowanie polityką

Oprac. na podst.: Agnieszka Cybulska, *Monolog, dialog czy kłótnia – Polaków rozmowy o polityce*, Komunikat badań z CBOS, nr 153/2017, cbos.pl, [online, dostęp: 28.04.2020].

Źródło: Englishsquare sp. z o.o., licencja: CC BY-SA 3.0.

Ćwiczenie 4

Zapoznaj się z tekstami źródłowymi i wykonaj polecenie.

Źródło I

” Hanna Sommer

Wybrane komponenty kultury politycznej i ich wpływ na percepcję państwa

Pojęcie kultury politycznej jest złożone. Jego zdefiniowanie, ze względu na interdyscyplinarność, stanowi pewną trudność, ponieważ wymaga podjęcia pogłębionej analizy, jest różnie rozumiane i omawiane w odmienny sposób. Jednak z całą pewnością można powiedzieć, że kultura polityczna nie jest określeniem wartościującym.

Źródło: Hanna Sommer, *Wybrane komponenty kultury politycznej i ich wpływ na percepcję państwa*, „Humanities and Social Sciences” 2015, nr 22 (1), s. 219–230.

Źródło II

” folt37

Historyczny przyczynek niskiej kultury politycznej w Polsce

Wielu socjologów społecznych dowodzi, że niski poziom polskiej kultury politycznej ma źródła w długoletniej eksterminacji naszej elity narodowej reprezentowanej głównie przez inteligencję z warstwą intelektualistów na czele. (...) Niska kultura polityczna społeczeństwa powoduje niewiarygodnie naiwną łatwowierność prostych ludzi w uleganiu propagandzie partii politycznych dewastujące resztki trzeźwych ocen aktualnych, politycznych zawirowań w Polsce.

Źródło: folt37, *Historyczny przyczynek niskiej kultury politycznej w Polsce*, 14.01.2017 r., dostępny w internecie: salon24.pl [dostęp 28.04.2020 r.].

Ćwiczenie 5

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” Władysław Witwicki

Platon: Timaios

W czasach starożytnej Grecji (...) ograniczenie własnej egzystencji do sfery prywatnej było powszechnie potępiane, właściwie każdy pragnął w jakiś sposób móc być częścią życia publicznego swojej „małej ojczyzny” i mieć wpływ na jej losy. Dominowało przekonanie o nadrzędności spraw publicznych nad życiem prywatnym, czyli sprawami „domu” (oikos). Chociażby Platon dał temu wyraz w swym dziele *Prawa*, w którym to pisze: prawdziwa sztuka współżycia polega na tym, żeby nie o prywatne sprawy dbać przede wszystkim, ale o wspólne – wspólne bowiem jednoczą, a prywatne rozbijają państwo.

Źródło: Władysław Witwicki, *Platon: Timaios*, Warszawa 1960, s. 422.

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” Krzysztof Przybyszewski

Kultura polityczna w kontekście procesu legitymizującego władzę polityczną

Większość obywateli współczesnych państw demokratycznych woli koncentrować się na życiu prywatnym aniżeli uczestniczyć w życiu społecznym, a zwłaszcza politycznym. Stąd też obserwuje się i mówi się o tzw. kryzysie demokracji. Polega on na tym, że coraz częściej obywatele państw demokratycznych nie przejawiają już chęci brania udziału w rytuale demokratycznym zwanym wyborami. Jest to znaczący problem, bowiem współczesny aspekt obywatelstwa w praktyce życia codziennego współczesnych państw demokratycznych został de facto do tego sprowadzony. Rola obywatela ogranicza się w praktyce do bycia wyborcą.

Szczególnie rezygnacja z roli obywatela jako wyborcy, a także wycofanie się obywatela z innych aspektów życia publicznego w sferę prywatną musi oznaczać postępującą atomizację społeczeństwa. Proces ten powoduje, że ze sfery polityczności wyrwane zostaje myślenie w kategoriach dobra wspólnego, a powszechnym stało się myślenie w kategoriach interesu prywatnego.

Źródło: Krzysztof Przybyszewski, *Kultura polityczna w kontekście procesu legitymizującego władzę polityczną*, „Władza Sądenia” 2014, nr 4, s. 50.

Zdecyduj, czy poniższe stwierdzenia są prawdziwe, czy fałszywe.

Stwierdzenie	Prawda	Fałsz
Przyczyną współczesnego kryzysu	☐	☐

demokracji jest spadek frekwencji wyborczej, a jego przejawem większe zainteresowanie sprawami prywatnymi niż publicznymi.		
Obniżenie partycypacji wyborczej jest szczególnie problematyczne ze względu na fakt, że współcześnie udział w wyborach jest najistotniejszą formą aktywności obywatelskiej.	☐	☐
Oslabianie i zanikanie więzi społecznych prowadzi do trudności ze współpracą dla wspólnego dobra.	☐	☐

Zapoznaj się z tekstem źródłowym i wykonaj polecenie.

” Mikołaj Czeńnik, Agnieszka Kwiatkowska, Radosław Markowski

Między nami ignorantami

Aby dokonywać racjonalnych politycznych wyborów, trzeba coś wiedzieć o państwie. Badania pokazują, że poziom tej wiedzy jest wśród Polaków dramatycznie niski. A to pożywka dla demagogów i populistów. Demokracja to idea i ustrój pełen paradoksów, a kluczowy wśród nich dotyczy wizji obywatela. W demokracji – ustroju równości obywatelskiej – ich preferencje w rozmaitych sprawach powinny przekładać się na racjonalną wolę polityczną, a w konsekwencji na odpowiednie decyzje w sferze publicznej. Demokracji towarzyszy trochę naiwne założenie, że obywatel o skomplikowanej rzeczywistości cokolwiek wie. Problem w tym, co pokazują liczne międzynarodowe badania, że przeciętny obywatel niewiele wie w stosunku do tego, co należałoby wiedzieć, by prowadzić sensowną politykę we współczesnym świecie.

Źródło: Mikołaj Czeńnik, Agnieszka Kwiatkowska, Radosław Markowski, *Między nami ignorantami*, „Polityka” 2016, nr 18, s. 24.

Wyjaśnij, dlaczego niski poziom wiedzy obywateli o polityce jest „pożywką dla demagogów i populistów”.

Zapoznaj się z fragmentem artykułu i wykonaj polecenie.

” Ryszarda Socha

Dlaczego młodzi Polacy nie interesują się polityką

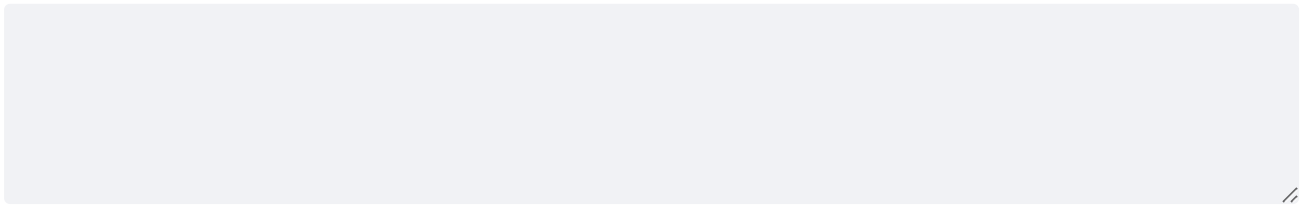
Pokolenie wolnej Polski, czyli urodzonych w 1989 r. i później, jest społecznie i politycznie wycofane. Bardziej od demokracji interesuje je ekonomia, a od polityki oczekuje konsumenckiej oferty. (...)

– Młodzieży demokracja nie interesuje. Jedynie sprawy ekonomiczne – mówi dr Błażej Przybylski z Akademii Pedagogiki Specjalnej w Warszawie, 31-latek, autor książki „Zaangażowanie polityczne młodzieży”. – Popełniliśmy masę błędów. Nie mamy społeczeństwa obywatelskiego. Młodzi uczą się w szkole nie demokracji, ale o demokracji – dodaje Przybylski. (...) „Wyrosło nam apolityczne pokolenie” – uznała prof. Mirosława Grabowska, szefowa CBOS (Naukaonline.pl, 2015 r.). Jako „najbardziej zdepolityzowaną grupę wiekową” określił młodych dr Radosław Marzęcki, współautor publikacji „Pokolenie '89. Aksjologia i aktywność młodych Polaków” (2015 r.). Gdzieś w podtekście różnych dyskusji kryje się spór o to, czy coś nie tak jest z tymi młodymi, czy może z polityką. Kto jest bardziej wyalienowany – politycy czy oni? Jedni widzą w młodych hedonistów, którym tylko przyjemności w głowie, skoncentrowanych na sobie narcyzów, bardziej konsumentów niż obywateli. Inni mówią o grupie zagubionej, pozbawionej pamięci historycznej, mającej kłopoty z oceną, co w transformacji wyszło, a co nie. Grupie, która nie wie, jak wygląda życie w innym systemie niż demokratyczny.

Jednak gdy autorzy „Pokolenia '89” przebadali studentów (a studiuje obecnie połowa generacji), zainteresowanie polityką zadeklarowało aż 38 proc. badanych (w tym 9 proc. twierdziło, że interesują się bardzo). To niemało. Nieinteresujących się było 27 proc. (w tym 5 proc. zupełnie). Ale jednocześnie młodzi częściej niż inne grupy wiekowe nie biorą udziału w wyborach – i tylko co czwarty tę absencję tłumaczył brakiem zainteresowania. Lwia część (ponad 60 proc.) jako przyczyny wskazywała mankamenty systemu politycznego (brak poczucia wpływu na sprawy kraju, brak odpowiedniego kandydata, brak partii reprezentującej ich interesy).

Źródło: Ryszarda Socha, *Dlaczego młodzi Polacy nie interesują się polityką*, 19.07.2016 r., dostępny w internecie: polityka.pl [dostęp 28.04.2020 r.].

Odnosząc się do przytoczonego fragmentu artykułu, wyjaśnij dwie możliwe przyczyny znikomej partycypacji politycznej młodych Polaków.

Dla nauczyciela

Autorka: Anna Rabięga

Przedmiot: Wiedza o społeczeństwie

Temat: Kultura polityczna a kultura obywatelska

Grupa docelowa: III etap edukacyjny, liceum, technikum, zakres rozszerzony

Podstawa programowa:

Zakres rozszerzony

VI. Społeczeństwo obywatelskie i kultura polityczna.

Uczeń:

8) wyjaśnia, czym jest kultura polityczna społeczeństwa; charakteryzuje jej typy w ujęciu klasycznym.

Kształtowane kompetencje kluczowe:

- kompetencje w zakresie rozumienia i tworzenia informacji;
- kompetencje cyfrowe;
- kompetencje osobiste, społeczne i w zakresie umiejętności uczenia się;
- kompetencje obywatelskie.

Cele operacyjne:

Uczeń:

- wyjaśnia pojęcia kultury politycznej i obywatelskiej;
- analizuje rodzaje kultury politycznej wyróżnione przez Gabriela Almonda i Sidneya Verbę;
- rozważa, jaki jest dominujący typ kultury politycznej we współczesnej Polsce.

Strategie nauczania:

- konstruktywizm;
- konektywizm.

Metody i techniki nauczania:

- mapa myśli;
- dyskusja;

- analiza materiałów źródłowych.

Formy zajęć:

- praca w parach;
- praca całego zespołu klasowego.

Środki dydaktyczne:

- komputery z głośnikami i dostępem do internetu, słuchawki;
- zasoby multimedialne zawarte w e-materiale;
- tablica interaktywna/tablica, pisak/kreda.

Przebieg lekcji

Faza wstępna:

1. Uczniowie zostają zapytani, czy i w jakim kontekście słyszeli pojęcie kultury politycznej oraz jak rozumieją to pojęcie. Klasa jest poinformowana, że podczas dzisiejszych zajęć pozna naukowe ujęcie tego zjawiska.
2. Przedstawienie tematu i celów zajęć.

Faza realizacyjna:

1. Klasie przedstawiona jest definicja i rodzaje kultury politycznej wyróżnione przez Gabriela Almonda i Sidneya Verbę.
2. Praca ze schematem interaktywnym. Uczniowie zapoznają się z przykładami sondy ulicznej i odpowiadają na pytania zawarte w schemacie. Następnie rozwiązują ćwiczenie 1 dołączone do multimedium, decydując, które określenia pasują do przedstawionego fragmentu sondy i jaki rodzaj kultury politycznej ona przedstawia.
3. Uczniowie dyskutują na temat rodzajów kultury politycznej, jakie odnajdują w swoim najbliższym otoczeniu. Wybrana osoba zapisuje wnioski.
4. Ćwiczenia interaktywne 1–8. Uczniowie rozwiązują ćwiczenia w parach. Wybrane osoby przedstawiają swoje rozwiązania, pozostali oceniają ich poprawność.

Faza podsumowująca:

1. Stworzona będzie mapa myśli dotycząca czynników determinujących rodzaj kultury politycznej w Polsce. Nauczyciel pisze na środku tablicy hasło „Kultura polityczna III RP”, a następnie zapisuje w formie mapy myśli podawane przez uczniów propozycje czynników, które wpływają na kulturę polityczną Polaków.

Praca domowa:

Jakie działania mogą podjąć organy władzy, a jakie sami obywatele (np. przez organizacje pozarządowe) w celu budowania w Polsce kultury politycznej uczestnictwa?

Materiały pomocnicze:

Hanna Sommer, *Wybrane komponenty kultury politycznej i ich wpływ na percepcję państwa*, „Humanities and Social Sciences” 2015, vol. XX nr 22 (1/2015).

CBOS, *Monolog, dialog czy kłótnia – Polaków rozmowy o polityce*, Komunikat z badań nr 153/2017, cbos.pl [online].

Ryszarda Socha, *Dlaczego młodzi Polacy nie interesują się polityką*, polityka.pl [online].

Krzysztof Przybyszewski, *Kultura polityczna w kontekście procesu legitymizującego władzę polityczną*, Poznań.

Mikołaj Cześnik, Agnieszka Kwiatkowska, Radosław Markowski, *Co Polacy wiedzą o polityce? Niewiele*, polityka.pl [online].

Wskazówki metodyczne opisujące różne zastosowania multimedium:

Przedstawione w schemacie interaktywnym sondy uliczne mogą być dla uczniów inspiracją do przeprowadzenia takiego badania w swoim mieście.